

MINDEN ÖRÖKRE SZÓLT, MIELŐTT VÉGE LETT*

RIBOCA – Rigai Nemzetközi Kortásművészeti Biennálé

Riga, Lettország
2018. június 2 – október 28.

Kellemetlen beismerni, hogy budapesti perspektívából mennyire könnyen keverjük össze a balti államokhoz tartozó fővárosokat. Rutinos nemzetközi biennálé turistaként szintén kellemetlen bevallani, hogy mennyire könnyű elveszni a biennálék, triennálék, és egyéb jelentős nemzetközi kortárs művészeti események özönében. Évről évre (vagy: kétévről kétévre) mindent végignézni pedig egyenesen lehetetlen feladat. Lettországban, azon belül Rigában ennek ellenére mégis egy új biennálé¹ alapítása vált hivatottá arra, hogy feltegye ezt az alig félmillió főt számláló várost – és egyben a balti régiót – a nemzetközi artworld erősen centralizált térképére. A biennálét szervező alapítvány² ugyan már 2016-ban létrejött, de az első kiállítás-együttesre csak ebben az évben, június elejétől október végéig került sor. A kétéves előkészítés kifizetődőnek bizonyult, hiszen amennyire kezd nyomasztóvá válni a globális biennálé-dömping, annyira sajátos karakterű, tartalmas, ugyanakkor befogadható kiállítást sikerült megvalósítani a szervezőknek.

A biennálé alapítvány létrehozója a nemzetközi műkereskedelmi szektorból érkező és onnan profilt váltó AGNIYA MIRGORODSKAYA és csapata, ugyanakkor a 2018-as kiállítás koncepcióját – a nemzetközi trendekhez igazodva – meghívott kurátori board állította össze, a görög származású, Brüsszelben élő, de Európa

¹ <https://www.rigabiennial.com/>
² <http://www.biennialfoundation.org/>

* Alekszej Jurcsak 2005-ös regényének címe. Innen kölcsönözte a RIBOCA az alcímét: Everything Was Forever, Until It Was No More.

szerte aktív KATARINA GREGOS vezetésével. Ennek a szervezeti struktúrának köszönhetően a biennálé is rendelkezik egy nagyon konkrétan megfogalmazott hosszútávú küldetéssel, az ideai kiállítások pedig egy ettől független tematikus koncepcióba illeszkednek.

A fent említett hosszútávú célkitűzés leegyszerűsítve a balti régió sajátosságainak megismertetése a nagyvilággal, valamint bekapcsolása a nemzetközi kulturális vérkeringésbe. Az első RIBOCA 104 kiállítójának egyharmada éppen ezért a három balti államból származik, 70%-a pedig a tágabb értelemben vett régióból, azaz Lengyelországból, Svédországból, Dániából, Finnországból, vagy Németországból érkezett. Emellett a többi kiállító művész nagy részének is van valamilyen régiós kötődése. Szintén a hosszútávú misszió megvalósítását célozza, hogy a biennálé helyszíneken megtekinthető 114 kiállított mű fele kifejezetten a RIBOCA felkérésére készült, így abszolút helyspecifikusnak tekinthető. A szervezők a régió kívüli művészeket is arra ösztönözték, hogy próbáljanak a lokális adottságokra is reflektálni.

Mark Dion
A Tour of The Dark Museum, 2018 (részlet), helyspecifikus installáció, vegyes technika, zseblámpa, változó méret | Az első Riga Biennálé felkérésére. A művész és a brüsszeli Waldburger Wouters jóvoltából. © Fotó: Andrejs Strokins

Riga egyébként kifejezetten ideális hely arra, hogy új munkák készítésének közege legyen: a világ tizedik legzöldebb városa, emberléptékű és könnyen átlátható dimenziókkal rendelkezik, vagyis mindenben ellentéte egy lélekletlen metropolisznak. Éppen ezért jó alkalmat nyújt a nagyvároshoz szokott művészeknek, hogy egy pillanatra lelassítsanak, válaszokat keressenek és alternatívákat villantsanak fel a nagyvilág változásait illetően, hiszen a *változás* és a *fejlődés* fogalma az ideai tematikus koncepció hívószavai. Katarina Gregos hosszú kurátori bevezetőben tárgyalja, hogy mégis milyen értelemben van itt szó a *változásról*.³ Ha valami felróható a RIBOCÁ-nak, akkor talán az, hogy ebben a bevezetőben szisztematikusan és gyors egymásutánban kerülnek elő az elmúlt évek olyan művészetelméleti divatfogalmai, mint a *posztinternet*, az *antropocén*, vagy a *transzhumanizmus*. A szöveg alapvetően a herakleitoszi panta rhei-elméletből indul ki, miszerint minden mozgásban van, és csakis a változás állandó.

³ *Riga International Biennial of Contemporary Art. Handbook.* Riga 2018, 19-28.

Gregos ugyanolyan hangsúllyal beszél napjaink egzisztenciális bizonytalanságérzetéről, az emberség örökkévalóságába vetett hit megrendüléséről, mint a klimatikus viszonyok aggasztó változásáról, valamint a politikai rendszerek neokonzervatív tendenciáiról. Természetesen szóba kerül a régióban megkerülhetetlen téma, a Szovjetunió összeomlása is, de pont ugyanilyen kiemelés kapnak például a technika fejlődése okozta változások. A szöveg azzal a kissé közhelyes megállapítással zárul, miszerint a nagy korszakváltások időszakát éljük, amely a társadalom szempontjából egyszerre izgalmas, s ugyanakkor félelmetes is.

Ami miatt azonban ezt a hihetetlenül tömény és talán túlságosan is szerteágazó koncepciót könnyen meg tudjuk bocsátani, az a művek és a helyszínek kiválasztása. Hiszen pont a koncepció sokrétűsége biztosított elegendő teret arra, hogy szinte kizárólag jó művek és installációk valósuljanak meg és szerepeljenek a kiállításon, úgy, hogy közben mindegyik kapcsolatba hozható a kurátor felvetéseivel, a különleges helyszínek aurája pedig méginkább koherenssé teszi a bemutatott anyagot. A kiállítás összesen nyolc különböző típusú és méretű helyszínen valósult meg, amelyből hét Riga belterületén, egy pedig a mintegy félórás vonatóúra, a tengerparti Jūrmalában található. Az egyes helyszínek mind kisebb tematikus egységeket járnak körül, így egy tanulmánykötet fejezeteiként is tekinthetünk rájuk. A helyszínek bejárására ettől függetlenül van sorrendjavaslat, ugyanakkor az egyes szekciók önmagukban is megállják a helyüket, teljes értékű kiállításokként.

Mindenképpen kiemelendő a RIBOCA központi helyszíne, a Lett Egyetem egykori biológia tanszékének ma már használaton kívüli épülete. Az 1898-ban épült neoreneszánsz épület a belvároshoz egészen közel, egy gyönyörű

Erik Kessels
The Human Zoo,
2018 (részlet),
helyspecifikus
fotó-intervenció |
Az első Riga
Biennálé
felkérésére.
A művész
jövöltábol.
© Fotó: Vladimír
Svetlov

parkban, mesébe illő csatorna partján áll, teljesen elhagyatva és pusztulásnak indulva. A leírásokból sajnos nem derül ki, hogy az épület kihasználtságának mi az oka, belépve a terekbe pedig azzal a megdöbbentő tapasztalattal szembesülünk, hogy sok helyiségben és laboratóriumban az eredeti berendezések is megmaradtak. Mintha egyik napról a másikra kellett volna az oktatóknak és hallgatóknak elhagyni az épületet. A kurátorok és művészek szerencsére úgy döntöttek, hogy a terek kiürítése és neutrális white cube-bá formálása helyett, inkább felhasználják az eredeti funkcióra emlékeztető környezetet. Ezen a helyszínen valósult meg például MARK DION *Túra a sötét múzeumban* (2018) című helyspecifikus munkája, amely a helyszínen maradt zoológiai gyűjteményből kölcsönöz csontvázakat és preparátumokat. A három egymásba nyíló teremben teljes sötétség uralkodik, amelyet egy halvány piros fényvel világító elem lámpa segítségével deríthetünk fel, mígnem a teremsor végén megérkezünk egy fluoreszkáló csontváz-installációhoz. Már ha elég bátrak vagyunk a kissé hátborzongató élményhez.

Szintén a zoológia gyűjtemény egyik megmaradt teremsorát használta fel ERIK KESSELS *Emberi Állatkert* (2018) című intervenciója. A kitömött állatok, lepkegyűjtemények és csontvázak közé Kessels talált és kisajátított családi fotókat illesztett be, amelyek zseniálisan, ugyanakkor humorosan

és elgondolkodtatóan lépnek párbeszédbe a ma már korszerűtlennek számító állattani gyűjteménnyel.

A hatalmas épület négy emelete és számos lépcsőháza között bolyongva betérhetünk a kutatólaboratóriumokba, az egykori könyvtárba, a raktárakba, valamint az előadó és szemináriumi termekbe is, úgy, hogy közben lépten-nyomon műtárgyakba és intervenciókba botlunk. Az eligazodásban a biennáléra megjelentetett kézikönyv segít, hiszen a falakon csak a művésznevek és a munkák címei szerepelnek, valamint egy szám, amely a katalógus oldalaira mutat. Ennek ellenére a – különben nagyon szép – kiadványt nem szükséges megvásárolni, mert minden helyszín bejáratánál kölcsönözhető, emellett a biennálé weboldalán mobiltelefonra optimalizálva is elérhetőek a rendkívül hasznos és jól megfogalmazott magyarázó szövegek.

A biennálé többi helyszíne sem kevésbé izgalmas, mint a központi. A pár perc sétára található második szekció például az egykor a rigai patrónus család tulajdonában álló, napjainkban már szintén használaton kívüli Morbergs-lakásban kapott helyet. A RIBOCA ezen fejezetének fókuszában a történelmi és politikai változások állnak, nem véletlenül, hiszen a lakás ablakaiból közvetlen kilátás nyílik Riga egyik legfontosabb monumentumára, a *Lett Szabadság emlékművére* (1935).⁴ A lakás őrzi a századfordulós hangulatot, eredeti a parketta, az ornamensek, valamint az ólomüveg ablakok, emellett Riga első csempézett zuhanyfülkéjét is lehetősége nyílik megtekinteni a látogatóknak. A karakteres enteriőrnek köszönhetően itt is számos kiállító reflektált új munkákkal a helyszín sajátosságaira. A SPUTNIK PHOTOS például részben tapéta alá rejtette fotóit, (*Lost Territories Archive*, 2018) a legfiatalabb generációhoz tartozó litván AUGUSTAS SERAPINAS *The Occupier* című 2018-as munkája pedig szoborként reprodukálta az egyik szoba kifordított verzióját. A RIBOCÁ-ról általánosságban elmondható, hogy a kortárs művészeti kiállításokon megszokottnál kevesebb videós munkát mutat be, ezek installálása viszont igen átgondolt és látogatóbarát. A Kristaps Morbergs-lakásban a kevés videómunka egyike a Helsinkiben alkotó MINNA RAINIO

⁴ <https://www.lnb.lv/en/latvian-national-symbol-freedom-monument-nll-digital-collection>; https://en.wikipedia.org/wiki/Freedom_Monument

Sissel Tolaa
beyond SE(A)nse, 2018 (részlet), *Jurnalában* (Lettország) gyűjtött tengerillat, gőzölőedények, vegyes technika, nanotechnológia, kémiai összetevők, adatok, változó méret | Az első Riga Biennálé felkérésére. A művész jövöltábol. Támogató: IFF (International Flavours and Fragrances Inc.) © Fotó: Andrejs Strokins

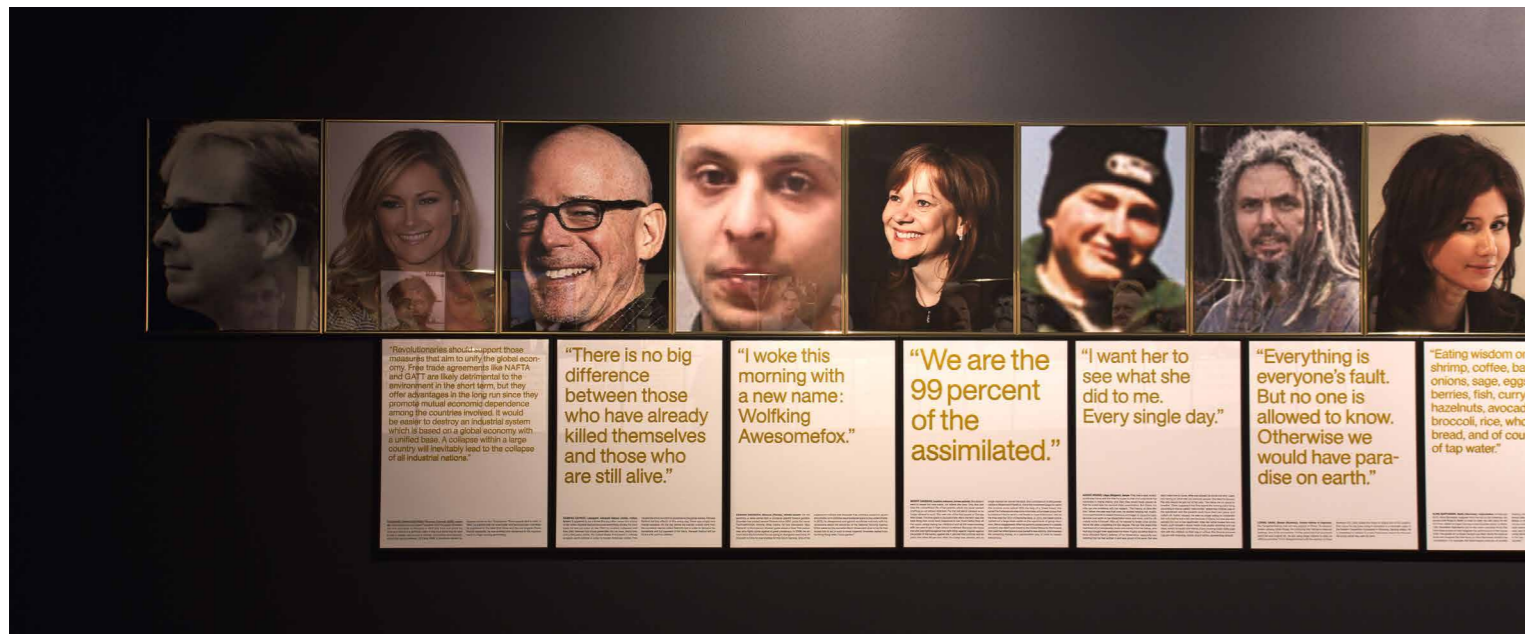
és MARK ROBERTS *They Came in Crowded Boats and Trains* filmje. A 2017-es videó a II. világháború finn menekültjeinek történetét dolgozza fel, úgy, hogy az eseményeket Finnországba vándorolt irakiak játsszák újra. 2015-ben 30000 iraki menekült lépte át a finn határt Svédország irányából, míg 1944-ben 56000 finn tette meg ugyanezt, csak éppen az ellenkező irányba. Az archív levelek, naplók és interjúk alapján megírt narráció párbeszédbe állítja a jelent és a múltat, megdöbbentő párhuzamokat vonva a két migrációs hullám között.

Hasonló kétirányú migrációs témával foglalkozik az észt KAREL KOPLIMETS *Cas No. II. TALSINKI* (2016/2018) című munkája. Koplímets a Tallin és Helsinki között közlekedő kompjárat mindennapjait mutatja be. Ez az a járat, amelyet több tízezer tallini használ arra, hogy hosszabb-rövidebb időre Finnországba utazzon, és ide nyári munkát vállalva az észt fizetések többszörösét keresse meg. Ezzel párhuzamosan ugyanezt a kompvonalat használják évente mintegy 2,5 millió alkalommal a finnek, hogy olcsó

alkoholfélekkel felszerelve térjenek vissza Tallinból Helsinkibe. A kompjáraton így egyszerre találkozhatunk a fáradtságtól végletekig kimerült észtekkel, valamint a friss alkoholdóziától igencsak felfokozott hangulatú finnekkel, ami meglehetősen jól szimbolizálja a két szomszédos ország között még mindig fennálló gazdasági különbségeket. Karel Koplímets munkája már egy másik, a belvárostól kissé távolabb eső helyszínen, Andrejsalában található. A Daugava folyó mentén álló egykori ipari kikötő területét a várostervezők hamarosan kulturális és szabadidőközponttá alakítják, de ennek előjelei egyelőre még kevésbé tapasztalhatók. A RIBOCA egy régi hajót, valamint a kikötő mólóját vette használatba. Ez utóbbin áll a biennálé 10. köztéren megvalósult szobrának egyike, MAARTEN VANDEN EYNDE *Pinpointing Progress* (2018) című munkája. A szobor látványosságából adódóan a biennáléről szóló híradások kikerülhetetlen szimbólumává vált, hiszen a brémai muzikusok mintájára a híres lett találmányokat pakolta méret szerint egymásra az alkotó – kisbusztól a tranzisztorig.

Ugyancsak posztindusztriális környezetben található a következő három helyszín is, bár ezek részben már megtalálták új funkciójukat. Az 1990-ben bezárt Bolshevichka Textil gyár egyes épületei biennálé-mentes időszakban például műteremként működnek, a másik két helyszínt pedig a lett kortárs művészeti intézményrendszer vette birtokába. Ezek közül a második legnagyobb fejezetnek a Sportaz téren található, *kim?*

⁵ <http://www.andrejsala.lv>

Sven Johne

Anomalies of the early 21st century / Some case studies, 2015 (részlet), 66 elbeszélés (közreműködő: Sebastian Orlac) és 90 internetes JPEG, archív pigment print, üveg, szitanyomás, 50 x 40 cm, keretezve | A művész és a berlini KLEMM'S jóvoltából. © VG-Bild Kunst, Bonn 2018 | Fotó: Vladimir Svetlov

kortárs művészeti központ⁶ ad otthont. Egy nagyobb és két kisebb, kívülről talán kissé lepukkantnak tűnő, belülről azonban professzionálisan felszerelt kiállítóterrel rendelkező raktárépületben kaptak helyet

6 <https://kim.lv/en/>

Maarten Vanden Eynde

Pinpointing Progress, 2018, installáció, vegyes technika, 740 x 240 x 930 cm | Az első Riga Biennálé felkérésére. A művész és a brüsszeli Meessen De Clercq Gallery jóvoltából. © Fotó: Andrejs Strokins

a felgyorsult technikai fejlődéssel, a globalizációval, valamint az állam és állampolgár kapcsolatával foglalkozó munkák. Mindközül a legmellbevágóbb a spanyol FERNANDO SÁNCHEZ CASTILLO *Guernica Syndrome* (2012/2018) című installációja, amely az egyik melléképületben kapott helyet. A művész 2011-ben nem kisebb jelentőségű szobrászati alapanyagra tett szert, mint Franco tábornok egykori luxusjachtja, amelyből egy többrészes, variálható funkcionális szobrot készített, egészen sajátos

alternatívát villantva fel a történelmi traumakezelésre.

Az utolsó nagyobb volumenű helyszín a frissen felújított és magánkézben lévő Art centre Zuzeum,⁷ ami Riga óvárosától mintegy 20 perc sétára, szintén ipari környezetben található. Az emberi bizonytalanságérzettel és szorongással foglalkozó fejezet a témának megfelelően teljesen lesötétített kiállítóterben fedezhető fel. Talán ez a szekció tartalmazza a leginkább széttartó műtárgyegyüttest és a legnehezebben befogadható munkákat. Mindenképpen előnyére válik ugyanakkor a válogatásnak SVEN JOHNE 2015-ös, *Anomalies of the Early 21st Century / Some Case Studies* című munkája, ami hatvanhat fiktív és igaz történetet mutat be változatos háttérű emberekről, akik a kiegészítő elöl menekülve úgy határoztak, hogy kicsekkolnak a társadalomból és alternatív életformára váltanak. A teljes termet betöltő installáció szövegterjedelme többszáz oldal, így a végigolvasás szinte lehetetlen küldetés, de szerencsére az anyag elérhető könyv formában is, a Spector Books kiadásában.⁸ A 2018-as RIBOCA két további helyszínének megtekintése kevésbé tekinthető a biennálé szerves részének, valójában a városnézés és a kirándulás élményeit teszik teljesebbé. A Kanepes Kulturális Központ⁹ századfordulós épülete az utolsó rigai helyszín, ami korábban kollégiumként üzemelt, majd zeneiskola működött benne. Jelenleg alternatív kulturális funkciókat tölt be, nem utolsósorban pedig a város legszimpatikusabb bárja is itt működik. Ezen a helyszínen csupán egy munka, PETRA BAUER és REBECCA KATZ THOR feminista témájú tapéta-installációja látható a bár egyik sötét különtermében, ezáltal csekély mértékben élvezhető formában.¹⁰ Az utolsó helyszín a Rigához legközelebb eső tengerparti üdülőövezet, Jürmala egyik vasútállomása, az Art Station Dubulti.¹¹ Az 1977-ben IGOR JAWEIN által tervezett modernista épület a tenger hullámainak formáját idézi, és egyszerre működik kiállítóhelyként és vasútállomásként. Ez a helyszín nemcsak földrajzilag esik távolabb a kiállítás többi részétől, hanem koncepcióját tekintve is elkülönül. A fejezetet rendező kurátor, SOLVEJ HELWEG

⁷ <https://www.zuzeum.com/>

⁸ Johne, Sven - Orlac, Sebastian: *Anomalies of the Early 21st Century / Some Case Studies*. Spector Books. Berlin / Leipzig, 2016.

⁹ <http://www.kanepes.lv/lv/>

¹⁰ Petra Bauer - Rebecca Katz Thor, *And All is Yet to be Done: The Grammar of Feminist Organising*, 2018

¹¹ <https://www.facebook.com/artstationdubulti/>

Nedko Solakov

Driving Through the Past, with the Present Ahead, and the Future Behind My Back, 2018 (részlet) © Fotó: Vladimir Svetlov

OVESEN *Sensorium* címmel összesen négy, a szaglás, ízlelés, tapintás és hallás tematikájával foglalkozó művészeti laboratóriumban mutatja be öt kiállító hét művet, amelyek különböző módokon teszik próbára érzékszerveinket. Igazán hálásak lehetünk a RIBOCA szervezőinek, hogy a biennálé keretei között „elutaztatnak” Jürmalába, hiszen a 20. század elején létrejött üdülőtelepülés végeláthatatlan homokos tengerparjával és art nouveau faházaival önmagában is megér egy félnapos kirándulást.

Az első *Rigai Kortárművészeti Biennálé* minden tekintetben kielégítő élményt nyújt, hiszen bemutatja Lettországot és a balti régió sajátosságait, lehetőséget biztosít Riga kevésbé ismert városrészeinek és épületeinek felfedezésére, és aktuális kortárs művészeti, antropológiai és társadalmi témákkal foglalkozó műveket vonultat fel. A nagy kérdés már csak az, hogy erről a pontról hogyan lehet úgy továbblépni 2020-ban, hogy ne vesszen bele a RIBOCA is a biennálék és triennálék végeláthatatlan özönébe, örökre a periférián rekedve.